

Игор Шукс

ЕЛИЯХОВИЯТ СТОЛ

ПАНОРАМА

НАМЕРЕНИ
В ПРЕВОДА

traduki ^T

Издаването на произведението е подкрепено от ТРАДУКИ, Европейска мрежа за литература и книги, в която участват Федералното министерство на европейските и международните въпроси на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия, Гьоте-Институт, словенската Агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, културна фондация „Лихтенщайн“ и фондация „С. Фишер“.

Igor Štiks

E l i j a h o v a s t o l i c a

(Elijah's Chair, novel)

2006, Fraktura

© Igor Štiks, Fraktura

© of the translation S. Fischer Foundation

by order of TRADUKI

Жела Георгиева, преводач, 2013

© Капка Кънева, художник, 2013

© Издателство Панорама, 2013

ISBN 978-954-9655-69-8

ИГОР ШИКС
ЕЛИЯХОВИЯТ СТОЛ

Преведе от хърватски
Жела Георгиева

Панорама
София, 2013

ПАНОРАМА

НАМЕРЕНИ
В ПРЕВОДА

|

|

|

|

На моите родители

|

|

|

|

РЪКОПИСЪТ НА РИХАРД РИХТЕР

П р о л о г

Тук искам да запиша всичко онова, което ми се случи през последните няколко месеца. Не съм голям оптимист, че ще успея и ще доживея да го сторя. Може би писането, с което се захващам, наричането на фактите, което току-що започвам, е просто начин за отлагане на близкия край. Защото все повече се убеждавам, че не е възможно животът да продължи, след като човек осъзнае, че всичко онова, на което е почивал, е било лъжа, заблуда, дори измама, зад които се е криела твърде късно осъзната истина – като змия, която ще настъпиш в точно избран момент, за да ухапе най-слабото ти място и да впръска отровата, гарантираща продъл-

жително умираше. А онзи, чийто живот се изплъзва изпод краката, често се улавя за нечия ръка и нерядко се случва да повлече след себе си и човека, който му я е протегнал.

В моя случай не става въпрос за някаква пепелянка, а именно за отровна змия от вида, който щедро позволява на жертвата сама да избере момента на собствената си смърт. Серум няма и няма да има. Моментът се загатва някъде на края на това известие за двете раждания на един човек. Точно така, напоследък съм склонен да вярвам, че съм се родил два пъти – веднъж във Виена и втори път в Сараево половин век по-късно.

Това са записки за второто ми, дълго и болезнено раждане.

I

СИНИЯТ БЕЛЕЖНИК

I.

Ръката ми се движи трудно по листа, колебая се, не зная как да разкажа всичко, без да пропусна нито една подробност, нито един момент, почти нито едно, дори най-малко събитие, за да се представят всички налични доказателства за това, че именно от най-дребните и на вид пренебрежими неща са изковани теглилките на възните на нашата съдба. Досега бях сръчен летописец на чужди съдби и ловък компилатор, „находчив разказвач“, както упорито повтаряха, а днес, ето нá, стоя безпомощен над градивото на собствения си живот,

преплетено с живота на онези, от чиято драма съм се появил, и на онези, чийто живот превърнах в драма. Понякога става въпрос за едни и същи лица. Вярно, истината не докопа само мен, онази змия още дебне и ще дебне, докато съществуват хората, които могат да я срещнат на своя път. Може би все пак най-добре ще бъде незабавно да сложа край на всичко, да отнеса отровното знание в гроба си, да си отида без нито една дума, както впрочем постъпих наскоро.

Опитах се да се откажа. Опитах се да натисна спусъка. Не се получи. Още не се получава. Седя на масата и просто не успявам да спра разказа, който чака да се излее от мен като лава от древен вулкан. Последното, което остава да изхвърли. Тогава ще бъде по-лесно да се задуши кратерът, да угасне.

Чувствам творческо безсилие пред всички факти, чийто ход вече не може да бъде променен, да речем, за целите на разказвача. Потискащият материал се противи на художествено превъплъщаване, на занаята, който отдавна съм изучил. Достатъчно добре, за да обучавам и други на него, моите благодарни калфи, които не знаят – и може би никога няма да узнаят, – че всичкото „знание“, почерпано от моите книги, не струва и пукнатата пара. Да, точно така. Въпреки това трудно се отказвам от старите си навици. Може би по тази причина и към разказа за собствения си живот и онова, което води към неговия край, не мога да подходя направо, без опити да придам на всичко ред и смисъл, да организирам материала, сякаш все още си представям пред очите си своите бъдещи читатели.

Това, което пиша, е може би само опит да се предаде на хартия онова, което разтърси сградата на моя живот, да се разкрият неочакваните открития, въвели ме в един свят, потънал със смъртта на майка ми Паула, по мъж Рихтер, която никога не опознах, защото беше починала скоро след раждането ми и самоубийството

на баща ми Хайнрих Рихтер. Но тези злокобни прозрения започнаха да се очертават при едно *случайно* – вече започвам да презирам тази дума, – виенско откритие в началото на май 1992 година, изплувало досущ като върха на айсберг, чийто, разбира се, невидим, по-крупен отломък ме очакваше в Сараево и в който сякаш да се блъсна със скоростта на една петдесетгодишна лъжа. Струва ми се, че това би накарало всеки тутакси да си набави пистолет, което и направих, когато се върнах от Сараево във Виена през втората седмица на юни. Пистолетът стои на масата, току до ръката, пишеща този текст, кротко, като палач, който не разсъждава нито за осъдения, нито за справедливостта на присъдата, а си върши работата сигурно и без излишни въпроси. Може би и тези записки са опит да оправдая изхода, сочен от моя револвер, и може би се надявам написаното от мен да ми донесе опрощение, макар и отвъд гроба.

Да, зная, би трябвало незабавно да отнеса всичко в тъмния гроб, но не вярвам да се намери толкова просторен ковчег за мен. Може би именно това е целта на моето писане: освобождаване от товара, който Харон не приема в своята лодка. А аз скоро трябва да премина през Стикс.

Как започна всичко това? Как всичко се разплете само? Кой дръпна проклетите конци? Гледам през прозореца на хотела, в който се настаних след завръщането си от Сараево напълно анонимен. Под мен бучи Нашмаркт. Млади и на пръв поглед щастливи гласове се издигат до тази стая, в която се изписва една тревожна история сред затишието на лятната виенска привечер. Възприемам това спокойствие с болезнена неприязън, защото с всяка своя мисъл се връщам към града, който в този момент изчезва и на който днес зная, че принадлежа въпреки краткото време, прекарано в него, на който винаги съм принадлежал въпреки всички години,

когато съществуването му е било за мен най-обикновен географски факт с някакво общоизвестно историческо значение, с нищо по-различен от толкова други. На масата са разпръснати снимки. Най-скъпите от тях залепих на стената над нея и достатъчно е да вдигна поглед и да видя Града, една сграда близо до улица „Титова“, бреговете на полупресъхналото корито на реката, чието необикновено име ще обикна, строшените керемиди и пръснатите стъкла по калдъръма на Башчаршия, усмивката на Ивор, балкона, от който ме наблюдават обвиняващите очи на Алма... Дали е предусетила?

Алма... Рядко изговарям името ѝ, а и тогава съвсем тихо, да не би Бог, този изобретателен посредник, наистина да ме сравни със земята... от страх да не ѝ навредя още повече.

Кой можеше да предположи какво ме очаква, когато в началото на април си стегнах куфарите и реших да замина за Виена след толкова години, прекарани в Париж. Вече си на петдесет, Рихард, мислех си тогава, а Виена е най-подходящият град за тази възраст. Град, който ще ти предложи достатъчно спокойствие и свободно време, надяваше се, за „зрялата фаза“, в която, както изглежда, навлизаш без много багаж. Спокойствието, подредеността и предвидимостта, предлагани от Виена, са онова, от което имаш нужда, остаряло момче, затова купи си билет и се върни с влака вкъщи, където все още живее твоята леля Ингрид – единствената майка, която си имал и която отдавна е престанала да се надява, че ще се върнеш. Във Виена! В града, който ще стане моя гробница. Градът, който не е град на вкуса, мярката, спокойствието и душевните удоволствия, както ни заблуждават. Виена лъже с вида си и с хората си, населена с вампири от миналото, които излизат по кейовете на Дунав, надничат от тунелите на градската канализация, изпаднат от гнилите фасади, от

оставените на улицата бюфети, от костюмите на мъртвите господа, напускат старите кръчми като свидетели на нещастия, изречени или подготвени над скърцащите маси, държат плочи, свидетелстващи за унищожени сгради, заличен живот, сменят табелките по кръстовищата или просто спят, укротени от тъмнината между ронещите се стени, докато не ги събуди нечия несръчна ръка, на която тъпкано ще ѝ го върнат заради това действие.

Това е *моята* Виена. Гробницата на Рихард Рихтер, към която доброволно се е запътил. Капан. Грешка. Или просто удар на чук на погрешното място.

Не, не пристигнах във Виена с голям житейски багаж, нито пък някой ме изпрати на перона на Източната гара. Освен шофьорът на таксито, разбира се. Нямаше нито сълзи, нито махане, нито пък гледах през прозореца, докато не изчезнат очертанията на града, който толкова обичах. Не. Нищо подобно. Мога да кажа само, че в мига на качването си във влака, който завинаги щеше да ме върне във Виена, не се вълнувах особено от това, че един живот е окончателно приключил, много повече ме гъделичкаше мисълта за връщането, за тази нова житейска страница, и то там, където някога познавах всяко кътче, а днес не познавах никого. Казват, че виенчани все пак знаят за мен от романите ми и от различни други книги и моята снимка нерядко виси по градските книжарници. Интересно, помислих си, открива се нова глава на някои стари основи, нека влезем в този живот като в дома на стар познат, ведро и свободно. Вероятно новото начало ще се окаже по-добро от края на един дълъг етап, с който се сбогувам, ръкувайки се с човека, когото виждам за пръв път и на когото плащам последната си парижка сметка.

Усмиввам се кисело сега, докато си мисля как стоя на почти празния перон, сбогувам се с анонимния

таксиметров шофьор и се качвам в злокобния влак, без изобщо да подозирам, че *шоуто* вече е започнало, а никой не ме е предупредил, че аз съм звездата в него. Всичко, което го предхождаше, в този момент ми се струва като покана за отказ, като сигнал, който инстинктивно отхвърлих, устремен с изправено чело директно към собствената си пропаст. Може би преувеличавам, може би сега всички тези знаци ми се виждат като ясно послание, може би всъщност едва сега всички тези подробности изплуват на повърхността на объркания ми мозък и придобиват някакъв по-висш смисъл. Едва сега и напускането на жена ми Мариане Бергер няколко месеца по-рано ми изглежда злокобно като старателно планиран ход в една дяволска режисура, чиято жертва ще бъда аз. За съжаление, не и единствената. Вероятно преувеличавам. Кити, както я наричах някога, имаше право да зарече този отдавна провален брак, угасналата любов, приключилото партньорство. Днес вече не я упреквам за нищо, но въпреки това нямам сили да вдигна телефонната слушалка, макар да съм сигурен, че тя всеки ден гледа новините и си ме представя мъртъв на някой сараевски тротоар (още една жертва на коварните снайперисти), в града, чието име изговаря погрешно. За съжаление не съм в състояние да ѝ се обадя след водовъртежа, който взе да се приближава към мен, откакто тя ме напусна, и който с цялата си сила щеше да ме грабне в един майски ден във Виена.

Все пак отърсвам се от всякаква вина. Сега зная, че нещастieto ми е било отдавна отредено, отдавна записано, а с напускането си Кити просто е известила близкото начало на развързката. Тя си има и точна дата: 06.04.1992. Денят на заминаването ми от Париж. Денят, когато далеч на югоизток започна и нещастieto на Града. Сараево, в което никога не съм бил, но в което отново ще се родя, за да узная мрачната истина на

своето съществуване, очаквала ме търпеливо там през всичките тези години. Сараево, което ще ми предложи устните на една жена за последен път и ще открие безнадеждността и пагубността на тази любов, и което накрая ще ми посочи само една посока, само един изход. Все пак радва ме мисълта, че той, Града, за разлика от мен въпреки всичко ще оцелее, все едно дали варварите ще го обсаждат стотици години, все едно дали ще остане камък върху камък в него. Моята единствена надежда е, че ще оцелее заедно с най-близките ми днес хора, които напуснах без предупреждение, без поздрав, като страхливец, или казано по-точно – като предател. Бих искал да кажа в своя защита – нямах избор.

Да, нямах избор.